

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΦΑΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

D. Collins, C. Jordan & H. Coleman

(Επιμ. Χ. Ασημόπουλος & Σ. Μαρτινάκη), 4^η Έκδοση

ΕΒΔΟΜΟ ΚΑΙ ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΗΤΑ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΦΑΣΗ

Οι πρώτοι στόχοι του κοινωνικού λειτουργού στην εναρκτήρια φάση είναι η εμπλοκή των οικογενειών στη διαδικασία παροχής βοήθειας, η αξιολόγηση του προβλήματος που τις απασχολεί, η στοχοθέτηση και η σύναψη ενός συμβολαίου. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν «εφαρμόζουν» απλά παρεμβάσεις «σε» οικογένειες. Οι οικογένειες δεν είναι ούτε παθητικές, ούτε αβοήθητες. Διαθέτουν μια δεξαμενή από δυνάμεις και ικανότητες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποκτήσουν ενεργό και παραγωγικό ρόλο στη διαδικασία.

Είναι απαραίτητο να εκπληρωθούν διάφορες προϋποθέσεις, πολύ πριν να ετοιμαστεί η οικογένεια για την εμπλοκή της στην κοινωνική εργασία. Πρώτον, η οικογένεια πρέπει: να συμφωνήσει ως οικογένεια ότι ένα συγκεκριμένο πρόβλημα απαιτεί εξωτερική παρέμβαση. Πιθανόν κάποια μέλη να αισθάνονται το πρόβλημα πιο οξύ από κάποια άλλα.

Δεύτερον, η οικογένεια πρέπει να έρθει σε επαφή με την κατάλληλη υπηρεσία. Τέλος η υπηρεσία πρέπει να καθορίσει αν τα ζητήματα της οικογένειας άπτονται του σκοπού της λειτουργίας της. Κάθε ένας από αυτούς τους παράγοντες επηρεάζει την πορεία της κοινωνικής εργασίας.

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΦΑΣΗ

Σε ορισμένες περιπτώσεις, το δικαστήριο αποφασίζει την επαφή με την υπηρεσία, εγείροντας εμπόδια στην εμπλοκή της οικογένειας. Παρότι η κοινωνική εργασία σε ορισμένες οικογένειες μπορεί να επιβληθεί, η επιτυχημένη εμπλοκή θα βοηθήσει την οικογένεια να κατανοήσει και να αποδεχθεί την αξία της κοινωνικής εργασίας ώστε να συμφωνήσει στη συνέχισή της.

Η εμπλοκή περιλαμβάνει την εγκαθίδρυση μιας συνεργατικής σχέσης μεταξύ του κοινωνικού λειτουργού και όλων των μελών της οικογένειας. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει την αναγνώριση εκείνων των σχημάτων αλληλεπίδρασης που επαναλαμβάνονται και των ζητημάτων στην οικογένεια που σχετίζονται άμεσα με το πρόβλημα, καθώς επίσης και τον εντοπισμό θεμάτων που σχετίζονται με τη φύση των οικογενειακών σχέσεων με το κοινωνικό περιβάλλον. Όλα τα μέλη εμπλέκονται. Αντί να εξετάζεται μεμονωμένα ο ρόλος ενός μέλους στην οικογένεια, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να συνδέεται ενεργά με όλα τα μέλη της οικογένειας. Η παρουσία όλων των μελών της στην πρώτη συνάντηση ωφελεί όλους. Επίσης, μια ισχυρή σχέση κοινωνικού λειτουργού-οικογένειας έχει τη δυνατότητα να υπερβεί τις πολιτισμικές διαφορές (Bentler, Machado & Allstetter Neufelt 1994).

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΦΑΣΗ

Αναπόσπαστο μέρος της εμπλοκής είναι η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος, όπου οι άνθρωποι μπορούν να μιλούν για τον εαυτό τους και τους άλλους (Satir 1967). Μια ατμόσφαιρα εργασίας που παρέχει ασφάλεια θα διώξει το άγχος και θα αυξήσει την εμπιστοσύνη για όλους. Η ανάπτυξη αρμονικής σχέσης με όλα τα μέλη της οικογένειας εξασφαλίζει την επιτυχημένη εμπλοκή. Οι γονείς ίσως νιώσουν άγχος και έλλειψη εμπιστοσύνης όταν ο κοινωνικός λειτουργός μπει στη ζωή τους. Πολλές φορές αναφέρουν ότι η παρέμβαση είναι στρεσογόνος και ότι νιώθουν κατηγορούμενοι (Stern 1999).

Οι περισσότερες οικογένειες νιώθουν αμυντικά, ανεξάρτητα από το πόσο φαίνεται ότι συμφωνούν / (Haley 1967, σελ. 16). Είναι πιθανό να θεωρούν ότι η ανάγκη τους για την συνεργασία με τον κοινωνικό λειτουργό, αποτελεί σημάδι προσωπικής ανικανότητας ή αποτυχίας. Πολλοί γονείς περιμένουν πως θα κατηγορηθούν για τα υφιστάμενα προβλήματα. Ίσως νιώθουν απομονωμένοι, χωρίς στήριξη, αποθαρρυσμένοι μετά τις μακροχρόνιες προσπάθειες τους να λύσουν τα προβλήματα τους. Το αίσθημα της απελπισίας μπορεί να αντιμετωπιστεί με τον επαναπροσδιορισμό της κατάστασης στο πλαίσιο μιας πιο θετικής θεώρησης, ενισχύοντας το κουράγιο της οικογένειας και τονίζοντας τις δυνατότητες της να διαχειριστεί την κατάσταση.

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΦΑΣΗ

Ταυτόχρονα, το άτομο με το «εμφανιζόμενο πρόβλημα» (το οποίο είναι συνήθως, | αλλά όχι πάντα, ένα παιδί) μπορεί να νιώσει κατηγορούμενο για το ότι προκαλεί στην | οικογένεια προβλήματα. Το άτομο αυτό μπορεί να ανησυχεί ότι θα συνεχίσουν να του | επιρρίπτουν ευθύνες ή ότι θα θέλουν να απομακρυνθεί από την οικογένεια. Ο πόνος, ο θυμός, η ανικανότητα, ο φόβος και η απόρριψη είναι κοινά συναισθήματα. Σε αυτό το πρώιμο στάδιο, τα μέλη της οικογένειας σπάνια συμφωνούν για τα αίτια του προβλήματος.

Είναι σημαντικό να μην περιμένουμε ότι η οικογένεια θα εμπιστευτεί άμεσα τον κοινωνικό λειτουργό ή την κοινωνική εργασία. Δεν είναι συνηθισμένη η αυτόματη εμπιστοσύνη σε ένα άλλο πρόσωπο όταν κάποιος εισχωρεί σε μια νέα και τρομακτική περιοχή. Όταν οι κοινωνικοί λειτουργοί αισθάνονται την έλλειψη εμπιστοσύνης, θα πρέπει να τη συζητούν και να την επιβεβαιώνουν ανάλογα με την περίπτωση (Cunningham & Henggeler 1999).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Σε αυτό το στάδιο γίνονται οι συστάσεις και ο κοινωνικός λειτουργός χαιρετά κάθε μέλος προσωπικά. Αυτό το στάδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παρατήρηση της οικογένειας, της διάθεσής της, των οικογενειακών σχέσεων, των συμπεριφορών και των στάσεών της αναφορικά με τη λήψη βοήθειας. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παρατηρήσει πού κάθονται τα μέλη της οικογένειας σε σχέση με τους άλλους. Οι αρχικές εντυπώσεις και παρατηρήσεις μπορούν να αναθεωρηθούν στη συνέχεια με επιπρόσθετες πληροφορίες, ενώ θα ήταν πρόωρο να κοινοποιηθούν στην οικογένεια σε αυτήν την πρώτη χρονική περίοδο.

Ένας συχνός όρος που χρησιμοποιείται για τη διαδικασία της εμπλοκής είναι η συμμετοχικότητα (Minuchin 1974), με τον οποίο ο κοινωνικός λειτουργός διαβιβάζει στην οικογένεια ότι «είμαι μαζί σας». Η συμμετοχικότητα βοηθά στη γεφύρωση της κοινωνικής απόστασης μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και οικογένειας.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Σε αυτή τη φάση, ο κοινωνικός λειτουργός συνδέεται με τα μέλη της οικογένειας αναζητώντας ενεργά ξεχωριστές πληροφορίες για κάθε μέλος. Καθώς κάθε οικογένεια είναι μοναδική, δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες που να ορίζουν σε ποιο άτομο πρέπει να απευθυνθεί πρώτα ο κοινωνικός λειτουργός. Παρόλ' αυτά, η κριτική ενδοσκόπηση και σκέψη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό του τρόπου εξέλιξης, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο και τον πολιτισμό. Το πρωτόκολλο σε κάποιους πολιτισμούς μπορεί να επιτάσσει ότι ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να μιλήσει πρώτα με τον πατέρα. Ωστόσο, η σειρά των συστάσεων θα πρέπει να είναι σκόπιμη. Για παράδειγμα, όταν μιλήσει πρώτα στο μέλος της οικογένειας με το αναγνωρισμένο πρόβλημα, αυτό ενδεχομένως να σηματοδοτήσει ότι είναι «το πρόβλημα». Είναι πολύ πιθανό ξεκινώντας, με το «παιδί που έχει το πρόβλημα», να ασκηθεί πολύ πίεση σε ένα παιδί που ήδη φέρει το φορτίο του θυμού και των κατηγοριών της οικογένειας. Μια άλλη εναλλακτική είναι να ξεκινήσουμε με το μέλος της οικογένειας που φαίνεται πιο απομονωμένο, εξασφαλίζοντας έτσι τη δική του συμμετοχή.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί επίσης, να θέλει να επιβεβαιώσει τη γονεϊκή εξουσία μιλώντας πρώτα σε αυτούς. Ιδανικά, η διαδικασία των συστάσεων πρέπει να συνάδει με το πρόβλημα και την πολιτισμική αντίληψη της οικογένειας. Επιπλέον, ο κοινωνικός λειτουργός θα χρειαστεί να συστηθεί προσωπικά στην οικογένεια, λέγοντας το όνομά του, την υπηρεσία του, το πώς η οικογένεια αποτέλεσε το ενδιαφέρον της συγκεκριμένης υπηρεσίας και να κάνει μια πρώτη ενημέρωση για τον ρόλο του.

Ο κοινωνικός λειτουργός εισέρχεται στον κόσμο της οικογένειας, σημειώνοντας το λεξιλόγιό της και ταιριάζοντάς το με το ύφος της γλώσσας που ο ίδιος χρησιμοποιεί (Goldenberg & Goldenberg 2000). Ο τρόπος που τα μέλη απευθύνονται το ένα στο άλλο επηρεάζει και τον τρόπο που απευθύνεται σε αυτά και ο κοινωνικός λειτουργός. Άσχετα με το ποια ονόματα χρησιμοποιεί ο κοινωνικός λειτουργός, τα ονόματα θα πρέπει να επιλέγονται σκόπιμα.

Για παράδειγμα, η Satir (1967) προτείνει να αναφερόμαστε στους γονείς ως «η μαμά» και «ο μπαμπάς», όταν η συζήτηση αφορά στους γονεϊκούς ρόλους, αλλιώς να χρησιμοποιούνται τα μικρά τους ονόματα. Επιπρόσθετα, οι οικογένειες των μειονοτήτων έχουν συγκεκριμένα πολιτισμικά πρωτόκολλα για τις σχέσεις που πρέπει να γίνονται σεβαστές από τον κοινωνικό λειτουργό. Επίσης, ο τρόπος που ο κοινωνικός λειτουργός απευθύνεται στα άτομα των μειονοτικών οικογενειών, θα πρέπει να συνάδει με τις πολιτισμικές πρακτικές της οικογένειας.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Μια προσέγγιση αναφορικά με τις συστάσεις, μπορεί να αποτελεί το να απευθύνει ο κοινωνικός λειτουργός τον λόγο στην οικογενειακή ομάδα ως σύνολο, προκειμένου να αμβλυνθούν τυχόν προσωπικές προκαταλήψεις. Οι ανοιχτές ερωτήσεις θα επιτρέψουν στην οικογένεια να εκφραστεί με τους συνηθισμένους τρόπους λειτουργίας της, πράγμα που επιθυμεί να πετύχει ο κοινωνικός λειτουργός σε αυτό το στάδιο, χωρίς να εξάγει πρόωρα συμπεράσματα θυμάστε. Είναι εύκολο για έναν κοινωνικό λειτουργό να αποτελέσει μέρος του τριγώνου με το οικογενειακό σύστημα.

Διάφορα εμπόδια, που είναι ριζωμένα σε διάφορα αίτια, είναι πιθανό να επιδράσουν αρνητικά στην επιτυχία της εμπλοκής. Για παράδειγμα, οι γονείς πιθανόν να αντιμετωπίζουν προβλήματα κατάχρησης ουσιών, ψυχικής υγείας (π.χ. κατάθλιψη), περιορισμένες διανοητικές ικανότητες, να μη νιώθουν άνετα που χρησιμοποιούν τις συγκεκριμένες υπηρεσίες και χαμηλές προσδοκίες αυτο-αποτελεσματικότητας. Επίσης, ενδέχεται να ανακύψουν και άλλα εμπόδια από οικογενειακούς παράγοντες, όπως από ανεπαρκή δεσμό μεταξύ γονιών και παιδιού, διαφωνίες μεταξύ των συζύγων, ανεργία, φτώχεια, έλλειψη κοινωνικών παροχών και ένα ιστορικό υποχρεωτικής αλληλεπίδρασης με υπηρεσίες επαγγελματικής βοήθειας.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΕΠΑΦΗΣ ΜΕ ΚΑΘΕ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Αυτό το σύνολο παραγόντων αποτελεί προειδοποιητικό σημάδι για τον κοινωνικό λειτουργό αναφορικά με τις συνθήκες που θα χρειαστεί να αντιμετωπίσει στην πορεία της εργασίας του. Επιπλέον, παράγοντες που πιθανώς να εμπλακούν στη διαδικασία από την πλευρά του επαγγελματία, αποτελούν η σύγκρουση με κάποιο μέλος της οικογένειας, η υπερβολική αυτοαποκάλυψη, η ελλιπής αντίληψη των προβλημάτων του εξυπηρετούμενου, το στρες, η επιβάρυνση, η υπέρμετρη εστίαση στο παιδί σε βάρος της εστίασης στην οικογένεια, η δυσφορία για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζητημάτων και η έλλειψη κατανόησης του πολιτισμικού υπόβαθρου ή των αξιολογικών συστημάτων του εξυπηρετούμενου (Cunningham & Henegger 1999, Stern 1999).

Η συμμετοχή και η συνεργασία των γονιών είναι ιδιαίτερα σημαντική για την επίλυση των προβλημάτων που σχετίζονται με τις δυσκολίες της οικογένειας, διότι οι γονείς βρίσκονται στον πυρήνα της οικογένειας και είναι οι κύριοι παράγοντες που συμβάλλουν στη θετική λειτουργικότητα των παιδιών (Kindsvatter, Duba & Dean 2008). Επιπλέον, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχει επίγνωση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της προσέγγισης της οικογένειας από την οπτική ενός «ξένου» (Hartman & Laird 1983).

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Στον καθορισμό του «παρουσιαζόμενου προβλήματος», ο κοινωνικός λειτουργός μιλάει με κάθε μέλος της οικογένειας για να διαπιστώσει τη δική τους άποψη για το πρόβλημα. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να επιτρέψει σε κάθε μέλος της οικογένειας να εκφέρει τη γνώμη του για το πρόβλημα χωρίς παρεμβάσεις ή επιρροές από τα άλλα μέλη.

Αυτή μπορεί να είναι η πρώτη πρόκληση για τον κοινωνικό λειτουργό, να αντιμετωπίσει ευγενικά, αλλά σταθερά τις διαφωνίες και τις διακοπές και να διαθέσει τον απαραίτητο χρόνο στο άτομο που μιλάει. Κατόπιν, θα πρέπει να προσπαθήσει να κατανοήσει την άποψη κάθε μέλους σχετικά με τον λόγο που η οικογένεια δέχεται τις υπηρεσίες.

Στη συνέχεια πρέπει να καθορίσει, τι έχουν κάνει τα μέλη της οικογένειας στο παρελθόν για να αντιμετωπίσουν το συγκεκριμένο πρόβλημα και τι ελπίζουν για το μέλλον. Αν προκύψουν εντάσεις, με θυμό και κατηγορίες, ο κοινωνικός λειτουργός είναι επιφορτισμένος να διασφαλίσει ότι κανείς δεν θα αποτελέσει τον αποδιοπομπαίο τράγο των συγκρούσεων. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να εξηγήσει με σαφήνεια τον ρόλο του στην παροχή βοήθειας σε όλα τα μέλη της οικογένειας, καθώς ορισμένα, πιθανόν να μην έχουν κατανοήσει τον λόγο της παρουσίας του.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Κατά την εναρκτήρια φάση, είναι σημαντικό για τον κοινωνικό λειτουργό να «βασίζει όλες τις συμπεριφορές του στην κατανόηση και την επίδειξη σεβασμού στην πραγματικότητα της οικογένειας, που περιλαμβάνει το σύστημα αξιών, το πολιτισμικό πλαίσιο και τα βιώματα όλων των μελών της οικογένειας» (Alexander, Holtzworth-Munroe & Jameson 1994, σελ. 623). Σταδιακά, η εστίαση των προβλημάτων μετατοπίζεται σε όλη την οικογένεια. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι εκπαίδευσης της οικογένειας ώστε να προσεγγίσει τα προβλήματα από μια οικογενειακή οπτική. Μια συχνή παρομοίωση της οικογένειας είναι το εκκρεμές, ώστε να γίνει αντιληπτός ο τρόπος που η συμπεριφορά του ενός μέλους επηρεάζει την υπόλοιπη οικογένεια. Τελικά, το πρόβλημα πλαισιώνεται από τη σύνδεση των κοινών βιωμάτων κατανόησης που εμφανίζουν τα μέλη, περιλαμβάνοντας και το τι χρειάζεται να αλλάξει. Η περιγραφή του προβλήματος ως κάτι που επηρεάζει τους πάντες και χρειάζεται να αλλάξει, θέτει τη βάση της αμοιβαίας συνεργασίας που πρόκειται να εξελιχθεί.

Σε αυτό το σημείο, ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει τον έλεγχο της διαδικασίας και ξεκινά ρωτώντας τα μέλη της οικογένειας τι πιστεύουν ότι έχει συμβεί για να εμπλακούν σε αυτή τη συνεργασία για την επίλυση του προβλήματος της οικογένειας. Ο κοινωνικός λειτουργός παρατηρεί το πώς κάθε μέλος αντιλαμβάνεται το πρόβλημα, εστιάζοντας στη συναισθηματική ποιότητα της παρουσίασης αυτού και στις ατομικές αντιδράσεις αναφορικά με τον τρόπο που περιγράφεται το πρόβλημα από τους άλλους. Σε αυτό το σημείο, είναι σύνηθες τα μέλη της οικογένειας να περιγράφουν το πρόβλημα με όρους ενός ατομικού «προβλήματος».

ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΝΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ

Στο στάδιο του καθορισμού του προβλήματος, ο κοινωνικός λειτουργός ενθαρρύνει τα) μέλη της οικογένειας να αλληλεπιδράσουν συζητώντας για το πρόβλημα μεταξύ τους, με τον κοινωνικό λειτουργό να παρατηρεί. Αυτή η αλληλεπίδραση λαμβάνει χώρα μόνο αφότου κάθε μέλος καταθέσει την προσωπική του γνώμη. Σε αυτή τη φάση, ο κοινωνικός λειτουργός μετακινείται από το επίκεντρο της συνάντησης, σε απλό παρατηρητή που απλώς κατευθύνει τη συζήτηση. Με αυτόν τον τρόπο αποκαλύπτονται τα επαναλαμβανόμενα σχήματα συναλλαγής που πιθανόν να έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη του προβλήματος και εξηγούν γιατί ο κοινωνικός λειτουργός παρακολουθεί την οικογένεια.

Σε αυτήν την αλληλεπιδραστική περίοδο, ο κοινωνικός λειτουργός λειτουργεί περισσότερο ως «μαέστρος» της οικογενειακής ορχήστρας παρατηρώντας τη «μουσική» της. Η μελωδία περιλαμβάνει τα σχήματα συναλλαγής της οικογένειας και τις αλληλεπιδράσεις, καθώς και την οικογενειακή δομή, τα κυκλικά σχήματα συναλλαγής και άλλα αξιοσημείωτα ζητήματα που σχετίζονται με τις οικογενειακές σχέσεις. Στο τέλος αυτού του μέρους, η οικογένεια και ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχουν σχηματίσει εικόνα των θεμάτων στα οποία πρέπει να εργαστούν. Επίσης πρέπει να ζητηθεί από την οικογένεια να περιγράψει συγκεκριμένα ποιες αλλαγές επιδιώκει, που αποτελεί ένα στάδιο καθορισμού στόχων.

ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΝΑ ΑΔΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ

Αρχικά, ο κοινωνικός λειτουργός διατηρεί μια ουδέτερη στάση, αποφεύγοντας τις πρόωρες αντιπαραθέσεις και τις ερμηνείες, μέχρι να αποκτήσει πιο ολοκληρωμένη πληροφόρηση (Gurman & Kniskern 1981). Ταυτόχρονα, ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά την οικογένεια ως διαμεσολαβητής, όταν το θερμόμετρο των συναισθημάτων ανεβαίνει αρκετά, όπως στην περίπτωση που κατηγορείται ένα μέλος της οικογένειας.

Είναι αναγκαίο το πρόβλημα να «συσκευασθεί» με κατάλληλο τρόπο ώστε να μπορέσει να γίνει κάτι γι' αυτό. Μπορεί να συνδεθεί με τις δυνατότητες και τις ικανότητες της οικογένειας να αποκτήσει ελπίδα και εμπιστοσύνη στις ικανότητές της αναφορικά με την αντιμετώπιση του προβλήματος. Οι οικογένειες, ειδικά όσες είναι επιβαρυνμένες με πολλαπλά προβλήματα, δεν θα πρέπει να καταβάλλονται από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΝΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ

Ο κοινωνικός λειτουργός έχει τη δυνατότητα να τους βοηθήσει να διαχωρίσουν και να ιεραρχήσουν τι επιθυμούν να αντιμετωπίσουν πρώτα, Επίσης/ τα προβλήματα μπορούν να προσδιοριστούν με όρους πραγματικών συμπεριφορών και περιστατικών. Ο κοινωνικός λειτουργός ίσως να ανησυχεί για την πιθανότητα η συζήτηση αυτή να εκθέτει υπερβολικά το άτομο που «προκαλεί το πρόβλημα». Ένα αντίδοτο γι' αυτό, είναι να βοηθήσει την οικογένεια να διερευνήσει πώς αυτές οι δυσκολίες επηρεάζουν κάθε μέλος της. Συνήθως, το κοινό στοιχείο είναι η ανησυχία και το ενδιαφέρον και πάντα υπάρχει πόνος πίσω από τον θυμό). Πιθανόν, να μην είναι υπεργενίκευση, αν υποθέσουμε ότι κάθε μέλος της οικογένειας επιθυμεί να νιώσει καλύτερα για την οικογένεια. Τονίζοντας πόσο ανησυχούν, ενδιαφέρονται και πονάνε για το πρόβλημα, δημιουργούν μια κοινή βάση από την οποία μπορούν όλοι να δουλέψουν. Για παράδειγμα, ο ακόλουθος τρόπος μπορεί να βοηθήσει να βρεθεί ένα κοινό θέμα για τις ανησυχίες των μελών της οικογένειας: «Διαπιστώνω ότι όλοι σε αυτήν την οικογένεια νιώθουν αναστατωμένοι από αυτό που συμβαίνει. Η αίσθηση είναι ότι όλοι νιώθουν θυμό και είναι πληγωμένοι από την κατάσταση αυτή, παρότι ο καθένας ίσως έχει τον δικό του τρόπο να αντιλαμβάνεται τι είναι αυτό που συμβαίνει».

Η στάση που διατηρεί ο κοινωνικός λειτουργός είναι αυτή της περιέργειας. Ο κοινωνικός λειτουργός ακούει το συναισθηματικό περιεχόμενο της περιγραφής, καθώς και τις απαντήσεις της οικογένειας, όταν τα μέλη της περιγράφουν τις ατομικές τους απόψεις. Επίσης, πρέπει να σημειώσει ποιο είναι το πρόσωπο που κατηγορείται για το πρόβλημα και ποιος είναι εκείνος που αναλαμβάνει την ευθύνη. Όταν μιλάει ένα άτομο, ο κοινωνικός λειτουργός είναι ελεύθερος να παρατηρεί τις αντιδράσεις των άλλων (Haley 1976).

ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΝΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ

Στις περιπτώσεις που υπάρχει υποψία παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης, η αξιολόγηση της πιθανότητας κάποιο από τα παιδιά να διατρεχει κίνδυνο αποτελεί κρίσιμο και πρωτεύον καθήκον. Η αξιολόγηση του κινδύνου κακοποίησης είναι δύσκολη, διότι οι καλύτερες πληροφορίες λαμβάνονται αφού έχει καθιερωθεί η εμπιστοσύνη και η σχέση είναι πλέον ισχυρή. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να γνωρίζει ότι η οικογένεια παραπέμφθηκε ειδικά για λόγους κακοποίησης, αλλά σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί να υπάρξει η υποψία κακοποίησης καθώς εξελίσσεται η συνεργασία.

Στην αξιολόγηση της πιθανότητας να κακοποιείται κάποιο παιδί, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει πρώτα να προσέξει αν υπάρχουν φυσικά σημάδια κακοποίησης, όπως μελανιές και εκδορές, σε συνδυασμό με τη συμπεριφορά του παιδιού. Ενώ οι συμπεριφορικές ενδείξεις κακοποίησης μπορεί να περιλαμβάνουν τη δειλία ή την επιθετικότητα, τα σημάδια αυτά, μπορεί επίσης να υποδεικνύουν και άλλα, λιγότερο σοβαρά προβλήματα. Η συμπεριφορά του παιδιού κατά την παρουσία ενός γονιού μπορεί να αποκαλύψει πολλά αναφορικά με τη σχέση τους. Το παιδί φοβάται τον γονιό; Τέλος, η φύση της σχέσης μεταξύ γονιού και παιδιού θα πρέπει να παρατηρηθεί, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά στον τρόπο που ο γονιός αλληλεπιδρά με το παιδί. Είναι ο γονιός ευερεθιστος και ανυπόμονος απέναντι στο παιδί; Πόσα πράγματα εξηγεί στο παιδί; Η σχέση χαρακτηρίζεται από στοργικότητα ή αποφεύγεται η σωματική επαφή;

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Αφότου προσδιοριστούν τα βασικά θέματα, το επόμενο βήμα είναι να τεθούν οι στόχοι. Σαφείς, συγκεκριμένοι, εμπειριστατωμένοι, μετρήσιμοι στόχοι, συναφείς με τις πεποιθήσεις και τα ενδιαφέροντα της οικογένειας, μπορούν να καταχωρηθούν σε μία φόρμα συμβολαίου.

Οι στόχοι θα πρέπει να είναι σημαντικοί, επιτεύξιμοι, ρεαλιστικοί και καθορισμένοι σύμφωνα με τις δεσμεύσεις και τα διαθέσιμα μέσα της οικογένειας. Θα πρέπει, επίσης, να προσδιοριστεί μια λογική χρονική διάρκεια για την επίτευξή τους, καθώς και μια ημερομηνία αξιολόγησης. Επιπλέον, στοιχεία του συμβολαίου θα πρέπει να αποτελούν η διαβεβαίωση πλήρους κατανόησης των προσεγγίσεων που θα εφαρμοστούν και των ευθυνών των μελών της οικογένειας και του κοινωνικού λειτουργού. Σε αυτήν τη φάση θα πρέπει να τονιστεί η σημασία της τακτικής προσέλευσης στις οικογενειακές συνεδρίες, διότι ορισμένα μέλη της οικογένειας ενδεχομένως να συνεχίσουν να αντιστέκονται) στην εργασία (Nichols & Schwartz 2007).

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Η συμφωνία στους στόχους απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ της οικογένειας και του κοινωνικού λειτουργού, που διευκολύνεται εφόσον έχουν ολοκληρωθεί με επιτυχία τα δύο προηγούμενα στάδια. Ο κοινωνικός λειτουργός αναπτύσσει μια εικόνα για το επίπεδο του κινήτρου της οικογένειας και για τις ελπίδες της. Οι στόχοι θα πρέπει να περιλαμβάνουν την οικογένεια ως σύνολο, με όλα τα μέλη της να συμφωνούν στην προσπάθεια της ανάπτυξης συμπεριφορών που θα εξουδετερώσουν το πρόβλημα. Μπορούν, / επίσης, να προταθούν συγκεκριμένες ιδέες και σχέδια για την επίλυση του προβλήματος, ενσταλάζοντας στην οικογένεια μια ανανεωμένη αίσθηση αισιοδοξίας, αναφορικά με τη δυνατότητα επίλυσης των προβλημάτων.

Ο αυτοπροσδιορισμός -η αρχή σύμφωνα με την οποία οι εξυπηρετούμενοι έχουν το δικαίωμα και την ευθύνη να συμφωνούν σε αυτό που πρόκειται να πράξουν- είναι εγγενές στοιχείο της κοινωνικής εργασίας με οικογένεια. Για να φτάσουν στον προσδιορισμό ενός στόχου, ο κοινωνικός λειτουργός και η οικογένεια πρέπει συνεργαζόμενοι να καθορίσουν την *επιθυμητή τελική κατάσταση* - δηλαδή, μια περιγραφή των οικογενειακών σχέσεων που θα επιθυμούσαν τα μέλη να έχουν μεταξύ τους (Bandler, Grinder & Satir 1976). Για να φτάσουμε στο επιθυμητό στάδιο, όλοι θα πρέπει να συμφωνήσουν ποια είναι η παρούσα κατάσταση και ποιες πηγές υποστήριξης είναι απαραίτητες και διαθέσιμες για να φτάσουν στον επιθυμητό προορισμό.

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΧΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Οι οικογένειες δεν θα πρέπει να χειραγωγούνται ή να εξαναγκάζονται να αποδεχθούν στόχους που δεν πιστεύουν ότι είναι σημαντικοί. Οι στόχοι, οι παρεμβάσεις και οι ευθύνες μπορεί να τροποποιηθούν, λόγω αλλαγών στις καταστάσεις.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, για να βοηθήσουν τις οικογένειες στη θέσπιση στόχων, θα πρέπει:

1. Να αναγνωρίσουν ότι τα μέλη της οικογένειας είναι πιο δεκτικά στις αλλαγές σε περιόδους κρίσεων.
2. Να κινηθούν από τους πιο ασαφείς και γενικούς στόχους, σε στόχους που είναι πιο συγκεκριμένοι και ουσιαστικοί.
3. Να καθορίσουν σαφείς, ουσιαστικούς και μετρήσιμους στόχους.
4. Να βοηθήσουν την οικογένεια να προσδιορίσει τους στόχους που θα ήθελε αρχικά να πετύχει.
5. Να βοηθήσουν τα μέλη της οικογένειας να διαπραγματευτούν μεταξύ τους αναφορικά με τις συμπεριφορικές αλλαγές.
6. Να προσδιορίσουν τις δεξιότητες και τις δυνατότητες της οικογένειας.
7. Να επιτύχουν τη δέσμευση της οικογένειας.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

Όπως προαναφέρθηκε, μια σειρά δεξιοτήτων αντίληψης, εννοιολόγησης και εκτέλεσης είναι απαραίτητες για έναν κοινωνικό λειτουργό ώστε να είναι αποτελεσματικός. Για ορισμένους, αυτές οι δεξιότητες μπορεί να αποτελούν επανάληψη προηγούμενων δεξιοτήτων που έχουν ήδη διδαχθεί. Όμως, θέλουμε να τονίσουμε ότι στην κοινωνική εργασία με οικογένειες χρειάζονται παρόμοιες, αλλά όχι ταυτόσημες δεξιότητες με αυτές που χρησιμοποιούνται στην κοινωνική εργασία με άτομα. Οι δεξιότητες δεν είναι μόνο χρήσιμες για την επίτευξη των στόχων που προσδιορίστηκαν στην πορεία της διαδικασίας, αλλά χρειάζονται και στον σχεδιασμό προτύπων νέων συμπεριφορών για τα μέλη της οικογένειας. Οι βασικές δεξιότητες συνέντευξης είναι απαραίτητες στην κοινωνική εργασία με οικογένειες. Σε αυτές τις δεξιότητες περιλαμβάνονται:

- ▶ Η προσεκτική ακρόαση των νοημάτων που εκφράζονται από τα άτομα και την οικογένεια ως μονάδα
- ▶ Η ευαισθησία στη λεκτική και στη μη λεκτική επικοινωνία για τα νοήματα, τις επιθυμίες και τους στόχους που θέτει κάθε μέλος της οικογένειας
- ▶ Η αναγνώριση των οικογενειακών δυσκολιών που σχετίζονται με την επιτυχή επίλυση προβλημάτων
- ▶ Η προαγωγή δεξιοτήτων, γνώσεων, συμπεριφορών και περιβαλλοντικών συνθηκών που ενισχύουν την οικογενειακή λειτουργικότητα.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι να βοηθά τους γονείς να διαχειρίζονται τα παιδιά τους πιο αποτελεσματικά, μέσω της ενίσχυσης των δεξιοτήτων επίλυσης των προβλημάτων, λήψης αποφάσεων και γονεϊκού ρόλου.

Η συνέντευξη μιας ομάδας είναι πιο περίπλοκη από τη συνέντευξη ενός ατόμου διότι η πληθώρα των προβλημάτων επεκτείνεται, περιλαμβάνοντας κάθε άτομο της οικογενειακής μονάδας, καθώς και τις πολλαπλές σχέσεις μεταξύ τους. Τα δυναμικά της συνέντευξης αυξάνονται υπερβολικά σε ένα οικογενειακό πλαίσιο. Λόγω του αριθμού των ατόμων και των υπο-ομάδων που μετέχουν σε αυτή, ο κοινωνικός λειτουργός έχει λιγότερο έλεγχο από ό,τι σε μια ατομική συνέντευξη (Munson 1993). Οι κοινωνικοί λειτουργοί συχνά αναφέρουν ότι αισθάνονται κατακλυσμένοι από τις πληροφορίες που δέχονται, οι οποίες πολλές φορές είναι αντιφατικές και μπορεί να προέρχονται από διαφορετικές πηγές, σχεδόν ταυτόχρονα. Οι πολυπλοκότητες που παρουσιάζονται στην κοινωνική εργασία με άτομα υφίστανται πιο ενισχυμένες στις συναντήσεις με τις οικογένειες. Η ταυτόχρονη κατανόηση κάθε μέλους της οικογένειας και η αποφυγή εναρμόνισης ή σύμπραξης με κάποιο από τα άτομα, αποτελούν εξαιρετικά σημαντικές δεξιότητες. Άλλα θέματα που πρέπει να λάβουμε υπόψη, περιλαμβάνουν τους ρόλους των φύλων, την εθνικότητα και τον αριθμό των δυαδικών σχέσεων που απαιτούν την προσοχή μας (Alexander, Holtzworth-Munroe & Jameson 1994).

ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

Οι βασικές οδηγίες προς τους γονείς πρέπει να προσαρμόζονται ώστε να ταιριάζουν με τα μοναδικά τους χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, ένας γονιός πολύ ανεκτικός πιθανόν να χρειάζεται να εκπαιδευτεί σε δεξιότητες τήρησης ενός σταθερού συμπεριφορικού μοντέλου για ένα παιδί που εκδραματίζει (acting-out), ενώ ένας αυταρχικός γονιός, πιθανόν, να χρειάζεται εκπαίδευση στο πώς να διαπραγματεύεται τους κανόνες του σπιτιού με το παιδί του. Μεταξύ των δύο αυτών άκρων, υπάρχουν γονείς που τα πηγαίνουν καλά με τις περισσότερες οδηγίες αν είναι σαφείς και συγκεκριμένες. Μια εξατομικευμένη προσέγγιση περιλαμβάνει την ακριβή αξιολόγηση των διαφόρων τρόπων γονεικότητας και την τροποποίηση σχετικών τακτικών.

Οι πιο περίπλοκες κατευθυντήριες οδηγίες μπορούν να δοθούν και σε γραπτή μορφή στους γονείς, ενώ ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να προτείνει και ένα σημείο όπου οι οδηγίες αυτές θα αναρτηθούν - όπως η πόρτα του ψυγείου - ώστε οι γονείς να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτές. Επίσης, μπορεί να ζητηθεί από τους γονείς να επαναλάβουν τις οδηγίες, ώστε να αξιολογηθεί η ακρίβεια της κατανόησής τους. Ένας τρόπος για να διασφαλιστεί ότι οι οδηγίες έγιναν σαφώς και επακριβώς κατανοητές είναι οι γονείς να δοκιμάσουν τι θα πουν και ποια θα είναι η συμπεριφορά τους, κάτι που τους παρέχει την ευκαιρία για ερωτήσεις.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

Ο κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιεί την ενσυναίσθηση για την κατανόηση των εμπειριών, των συμπεριφορών και των συναισθημάτων των μελών της οικογένειας. Η ενσυναίσθηση αποτελεί βασικό στοιχείο στην εγκαθίδρυση και ανάπτυξη σχέσεων με τους εξυπηρετούμενους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να διατηρούν την ενσυναίσθηση και τον σεβασμό προς τον τρόπο που λειτουργεί η οικογένεια. Αυτό σημαίνει σεβασμός στο που βρίσκεται ο εξυπηρετούμενος, ακόμα και όταν η προοπτική του τελικά πρέπει να διαφοροποιηθεί. Ενσυναίσθηση σημαίνει το να βλέπεις τον κόσμο μέσα από τα μάτια του άλλου και δεν έχει καμία σχέση με τη συμπάθεια ή τη λύπηση. Ωστόσο, θα πρέπει να θυμόμαστε ότι ορισμένες εθνικές ομάδες δεν επικεντρώνονται άμεσα στα συναισθήματα, κάτι που επιβάλλει στον κοινωνικό λειτουργό να αναζητήσει τους ιδιαίτερους πολιτισμικά τρόπους για να δει τον κόσμο μέσα ζητό τα μάτια κάποιου άλλου.

Όταν είναι δύσκολο να κατανοήσουμε τι νιώθει ο εξυπηρετούμενος, η ενσυναίσθηση δεν πρέπει να είναι ψεύτικη. Η παραδοχή της μη κατανόησης είναι προτιμότερη για τους κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι μπορούν να ζητήσουν περαιτέρω διευκρινίσεις, δίνοντας έτσι το μήνυμα ότι ακούνε προσεκτικά και θέλουν όντως να καταλάβουν την οικογένεια. Η φτωχή ενσυναίσθηση περιλαμβάνει παπαγαλία, επανάληψη λέξεων, ανειλικρίνεια και ανακρίβειες.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

Η ενσυναίσθηση μπορεί να εκφραστεί σε διαφορετικά επίπεδα βάθους και αποτελεσματικότητας. Οι Truax & Carkhuff (1967) ανέπτυξαν μια κλίμακα πέντε επιπέδων για να καταμετρήσουν την ενσυναίσθηση:

Επίπεδο 1: Στο Επίπεδο 1, η ανταπόκριση του κοινωνικού λειτουργού αποκλίνει σε μεγάλο βαθμό από τις λεκτικές και συμπεριφορικές εκφράσεις του εξυπηρετούμενου. Η ανταπόκριση επικοινωνεί λιγότερα από αυτό που εκφράζει ο εξυπηρετούμενος και ο κοινωνικός λειτουργός δεν έχει επίγνωση ακόμα και των πιο επιφανειακών συναισθημάτων. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να νιώθει ανία, έλλειψη ενδιαφέροντος ή να λειτουργεί από ένα προκατειλημμένο πλαίσιο αναφοράς που δεν αναγνωρίζει την ατομικότητα του εξυπηρετούμενου.

Επίπεδο 2: Ο κοινωνικός λειτουργός ανταποκρίνεται, αλλά όχι πλήρως, και αποστασιοποιείται από τα έκδηλα συναισθήματα του εξυπηρετούμενου. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να αντιληφθεί ορισμένα προφανή επιφανειακά συναισθήματα, αλλά αποκλίνει από την εμπειρία του εξυπηρετούμενου.

Επίπεδο 3: Ο κοινωνικός λειτουργός αντικατοπτρίζει την ανταπόκριση του εξυπηρετούμενου. Οι ανταποκρίσεις είναι εναλλασσόμενες, διότι εκφράζουν το ίδιο αποτέλεσμα και το ίδιο νόημα. Ο κοινωνικός λειτουργός ανταποκρίνεται κατανοώντας ακριβώς τον εξυπηρετούμενο, αλλά ενδεχομένως να παραβλέπει τα βαθύτερα συναισθήματά του. Η ανταπόκριση δεν προσθέτει και δεν αφαιρεί κάτι και δείχνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός έχει τη θέληση να κάνει και να καταλάβει περισσότερα.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

Επίπεδο 4: Οι ανταποκρίσεις του κοινωνικού λειτουργού ενισχύουν την έκφραση του εξυπηρετούμενου, θέτοντας τα συναισθήματα του εξυπηρετούμενου σε βαθύτερο επίπεδο από εκείνο που μπορούσε ή επιθυμούσε να εκφράσει.

Επίπεδο 5: Ο κοινωνικός λειτουργός ανταποκρίνεται με ακρίβεια σε όλα τα συναισθήματα, βαθιά ή επιφανειακά, του εξυπηρετούμενου. Ο κοινωνικός λειτουργός συντονίζεται με τον εξυπηρετούμενο και καθιστά δυνατή και για τους δύο τη διερεύνηση των βαθύτερων πτυχών της ύπαρξης του τελευταίου.

Η ενσυναίσθηση κάτω από το Επίπεδο 3 υποδεικνύει ότι ο κοινωνικός λειτουργός δεν έχει καταφέρει να συντονιστεί με τα συναισθήματα του εξυπηρετούμενου.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

Η ικανότητα να κατανοήσει κανείς τις ανάγκες των γονιών θέτει τα θεμέλια της αποτελεσματικής κοινωνικής εργασίας με τις οικογένειες. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συχνά ταυτίζονται με τα παιδιά και κάποιες φορές αυτό μπορεί να είναι τόσο ισχυρό που να δίνουν την εντύπωση εναντίωσης προς τους γονείς (αντι-γονιός). Αυτό μπορεί να οδηγήσει στην άποψη ότι οι γονείς αποτελούν αρνητική επίδραση στο παιδί, που συνοδεύεται από μια τάση να πάρουν το μέρος του παιδιού και να εργαστούν κατά των γονιών. Κάτι τέτοιο ενέχει τον κίνδυνο της αποξένωσης των γονιών και της πρόωρης διακοπής της εργασίας με την οικογένεια.

Μείζονος σημασίας είναι η ενσυναισθηματική επίγνωση των προκλήσεων που βιώνουν οι γονείς στην ανατροφή των παιδιών, ειδικά οι γονείς παιδιών με αναπηρίες ή προβλήματα συμπεριφοράς. Επιπλέον, είναι χρήσιμο για τον κοινωνικό λειτουργό να αναγνωρίσει ότι οι γονείς μπορεί να νιώθουν μπερδεμένοι, πληγωμένοι ή να έχουν ενοχές, μέχρι τη χρονική στιγμή που τα οικογενειακά προβλήματα οδήγησαν στην ανάγκη αναζήτησης επαγγελματικής βοήθειας. Αυτό είναι πιθανό να το δείξουν με θυμό και κατηγορίες. Συνεπώς, η αποτελεσματική κοινωνική εργασία περιλαμβάνει την αλλαγή εστίασης από την επικέντρωση στο παιδί, στην επικέντρωση στην οικογένεια, διατηρώντας ενσυναίσθηση και με τους γονείς και με τα παιδιά. Ενώ η ενσυναίσθηση αποτελεί μια απαραίτητη δεξιότητα για τον κοινωνικό λειτουργό, ουσιαστικά είναι κάτι που θα ωφελήσει και τα μέλη της οικογένειας αν την ενισχύσουν μεταξύ τους.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

1. «Φαίνεται πως νιώθεις σαν...» «Ακούγεται να νιώθεις...» «Πιθανά να νιώθεις...» «Από τη δική σου πλευρά...» «Ακούγεται σαν να λες ότι...» «Νιώθω ότι...» «Δεν είμαι σίγουρος ότι κατάλαβα, αλλά...».
2. Χαρακτηρισμός συναισθήματος (χρήση ευρέος φάσματος περιγραφών για συναισθήματα).
3. Τοποθέτηση συναισθήματος σε ένα πλαίσιο.
4. Ο χρόνος που λαμβάνει χώρα το συναίσθημα είναι στο εδώ και τώρα.
5. Ένα επιπλέον βήμα της ενσυναίσθησης στις οικογενειακές συνεντεύξεις, είναι να διερευνήσουμε τα συναισθήματα και των άλλων μελών της οικογένειας για ένα θέμα.

ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

Η αντανάκλαση των συναισθημάτων είναι ένας τρόπος να δείχνουμε ενσυναίσθηση. Από τη στιγμή που τα συναισθήματα των εξυπηρετούμενων είναι καλυμμένα ή άγνωστα, μια ακριβής αντανάκλαση των συναισθημάτων τα επικυρώνει και δείχνει ότι ο κοινωνικός λειτουργός ακούει προσεκτικά. Μια μεταφορά που χρησιμοποιείται για τη διαδικασία της αντανάκλασης είναι αυτή του καθρέπτη που αντανακλά και τα συναισθήματα και το περιεχόμενο. Ενώ συχνά συνυπάρχουν διάφορα συναισθήματα, μια ακριβής αντανάκλαση μπορεί να βοηθήσει τον εξυπηρετούμενο να διαχωρίσει συγκρουόμενα ή ασαφή συναισθήματα. Λόγω του ότι τα συναισθήματα εκφράζονται και λεκτικά και μη λεκτικά, είναι σημαντικό να παρατηρούμε τον βαθμό της αναλογίας μεταξύ της λεκτικής και μη λεκτικής έκφρασης. Για παράδειγμα, ένας εξυπηρετούμενος μπορεί να εκφράζεται λεκτικά με άνεση σε μια συνάντηση με τον κοινωνικό λειτουργό, αλλά, ταυτόχρονα, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παρατηρεί μη λεκτικά σημάδια δυσφορίας, όπως το ότι έχει μια άκαμπτη στάση, να συνοφρυώνεται ή να μην έχει οπτική επαφή.

Ενώ η αντανάκλαση βοηθά να υπάρξει επικοινωνία και εμπιστοσύνη, ορισμένοι εξυπηρετούμενοι ενδεχομένως να μη νιώθουν άνετα με μια έντονη και άμεση εστίαση στα συναισθήματά τους. Για παράδειγμα, ορισμένοι άνθρωποι χρησιμοποιούν ως άμυνα την εκλογίκευση.

ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

Στο προχωρημένο επίπεδο ενσυναίσθησης, ο κοινωνικός λειτουργός μοιράζεται τα προαισθήματά του για τους εξυπηρετούμενους, ώστε να αντιληφθεί πιο καθαρά τα υφιστάμενα συναισθήματά τους και τις ανησυχίες τους. Στόχος είναι να υποστηρίξουμε την αυτογνωσία του εξυπηρετούμενου, το [οποίο, με τη σειρά του, οδηγεί σε νέους στόχους και συμπεριφορές για εκείνον. Πιο κάτω αναφέρονται ορισμένα παραδείγματα προχωρημένου επιπέδου ενσυναίσθησης όπου ο κοινωνικός λειτουργός μοιράζεται τις υποθέσεις του:

1. Υποθέσεις που βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να αναπτύξουν μια καλύτερη εικόνα των πραγμάτων. Για παράδειγμα: «Το πρόβλημα δεν φαίνεται πια να είναι μόνο η συμπεριφορά σου προς τον σύζυγό σου. Η δυσαρέσκειά σου φαίνεται να έχει περάσει και στα παιδιά. Θα μπορούσε να ισχύει κάτι τέτοιο;»

ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ

- ▶ Υποθέσεις που βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να εκφράσουν αυτό που θέλουν άμεσα ή υπονοώντας το. Για παράδειγμα: «Είναι σαν να σε ακούω να λες ότι είσαι κάτι περισσότερο από απλά απογοητευμένος. Ίσως είσαι πληγωμένος και θυμωμένος επίσης».
- ▶ Υποθέσεις που βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να εξάγουν λογικά συμπεράσματα από αυτό που λένε. Για παράδειγμα, «Από όλα όσα έχεις πει για αυτή, μου φαίνεται ότι αυτό που λες τώρα είναι, πως δεν θες να είσαι μαζί της. Καταλαβαίνω ότι δεν το έχεις πει ευθέως, αλλά αναρωτιέμαι αν νιώθεις έτσι για εκείνη».
- ▶ Υποθέσεις που βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να συζητήσουν για θέματα που έχουν υπαινιχθεί. Για παράδειγμα, «Έχεις αναφερθεί αρκετές φορές σε σεξουαλικά ζητήματα, αλλά δεν έχεις μείνει σε αυτά και τα προσπερνάς. Θεωρώ ότι το σεξ είναι σημαντικός τομέας για σένα, αλλά ίσως και αρκετά ευαίσθητος».
- ▶ Υποθέσεις που βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να αναγνωρίσουν τυχόν θέματα. Για παράδειγμα, «Αν δεν κάνω λάθος, έχεις αναφέρει με δύο ή τρεις διαφορετικούς τρόπους ότι είναι δύσκολο για σένα να απαιτήσεις αυτά που δικαιούσαι. Για παράδειγμα, επιτρέπεις στον σύζυγό σου να αποφασίσει ότι δεν θα επιστρέφεις στο κολέγιο, ενώ αυτό είναι αντίθετο με αυτό που επιθυμείς εσύ».
- ▶ Υποθέσεις που βοηθούν τους εξυπηρετούμενους να κυριαρχήσουν ολοκληρωτικά στις εμπειρίες, τις συμπεριφορές και στα συναισθηματά τους. Για παράδειγμα, «Ακούγεται σαν να έχεις ήδη αποφασίσει να τον παντρευτείς, αλλά δεν σε ακούω να το λες ευθέως».

ΣΥΧΝΕΣ ΠΑΓΙΔΕΣ ΓΙΑ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

Λίστα συμπεριφορών προς αποφυγή:

1. Αντιμετώπιση του ατόμου με τις δυσκολίες, ως πρωταρχικό στόχο της κοινωνικής ερ- / γασίας με οικογένεια.
2. Υπερβολική έμφαση στο προηγούμενο ιστορικό σε βάρος αυτού που συμβαίνει στο εδώ και τώρα.
3. Αναμονή έως ότου συγκεντρωθεί ένας μεγάλος όγκος πληροφοριών πριν την πα- \ ρέμβαση.
4. Υπερβολική ανησυχία για διασπαστικά υφιστάμενα συναισθήματα και συμπεριφορές.
5. Ταίριασμα της οικογένειας σε μια μέθοδο και όχι της μεθόδου στην οικογένεια.
6. Παράβλεψη των αποτελεσμάτων και των στόχων ως σημαντικών αιτιών παρέμβασης στις οικογένειες.
7. Δημιουργία συμμαχιών και συμπράξεων με συγκεκριμένα άτομα στην οικογένεια σε βάρος άλλων (παίρνοντας το μέρος κάποιου) ή, με άλλα λόγια, εμπλοκή στις διενέξεις μεταξύ των οικογενειακών «παρατάξεων». Αυτό μπορεί να οφείλεται στην υπέρμετρη ταύτιση με συγκεκριμένα άτομα στην οικογένεια.

ΣΥΧΝΕΣ ΠΑΓΙΔΕΣ ΓΙΑ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

8. Παροχή εσφαλμένης επιβεβαίωσης ή συμφωνίας σε ακατάλληλες περιστάσεις.
9. Αδιαφορία για τα στοιχεία που αφορούν στην υποκειμενική εμπειρία της οικογένειας για το πρόβλημα, και ενασχόληση με αντικειμενικό υλικό. Αποτυχία να παραμένει κανείς εστιασμένος στη συνέντευξη.
10. Επικριτική στάση.
11. Ακατάλληλη χρήση χιούμορ ή άλλων αντιδράσεων που εμποδίζουν τη συζήτηση ή υποσκάπτουν την εμπιστοσύνη. Αυτό μπορεί να οφείλεται στις δυσκολίες αντιμετώπισης των συναισθηματικά φορτισμένων οικογενειακών διαδικασιών.
12. Πρόωρη επίλυση προβλήματος.
13. Υπερβολική εξάρτηση από την ανούσια «κουβεντούλα».
14. Υπερπροστασία των μελών της οικογένειας αγνοώντας τα σαφή σημάδια έμμεσων πληροφοριών.

ΣΥΧΝΕΣ ΠΑΓΙΔΕΣ ΓΙΑ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ

Μια ακόμα παγίδα για τους νέους κοινωνικούς λειτουργούς, είναι να μιλάνε για κάποιον που δεν βρίσκεται μαζί τους στη συνάντηση. Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να διαπιστώνει τότε συμβαίνει αυτό, διότι η συμμετοχή σε μια τέτοια συζήτηση αποτελεί κάτι σαν «κουτσομπολιό». Οι εξυπηρετούμενοι το κάνουν αυτό συχνά για να απομακρύνουν την εστίαση από τους ίδιους. Η αναγνώριση αυτών των συναισθημάτων υποδεικνύει ότι ο κοινωνικός λειτουργός προσέχει αυτό που οι εξυπηρετούμενοι λένε και κάνουν. Λόγω του ότι οι οικογενειακές συναντήσεις δεν αποτελούν κοινωνικές συζητήσεις, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να είναι συγκροτημένοι και να διατηρούν τον έλεγχο του εαυτού τους.

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ο κοινωνικός λειτουργός εστιάζει με την οικογένεια σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα βάσει των ακόλουθων κατευθυντήριων γραμμών:

Σοβαρότητα ή επείγον: Χρειάζεται αυτό το ζήτημα άμεση προσοχή εξαιτίας των προβλημάτων που προκαλεί, των κινδύνων που θέτει ή λόγω της συχνότητάς του; Τα ζητήματα που αποτελούν φυσική ή συναισθηματική απειλή θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πρώτα.

Σημασία: Είναι αυτό το ζήτημα σημαντικής σημασίας για την οικογένεια, ώστε να το συζητήσει και να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες; Για να αντιμετωπίσει η οικογένεια τα διάφορα ζητήματα, το πρόβλημα θα πρέπει να είναι αρκετά σημαντικό για τα μέλη της.

Συγχρονισμός: Μπορεί αυτό το ζήτημα να είναι διαχειρίσιμο στην προκειμένη φάση με τα διαθέσιμα μέσα υποστήριξης;

ΠΟΙΟΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Περιπλοκότητα: Είναι αυτό το ζήτημα ένα μέρος της διαχείρισης ενός μεγαλύτερου ή πιο περίπλοκου προβλήματος; Μπορεί να γίνει πιο διαχειρίσιμο αν διαχωριζόταν σε διάφορα μέρη;

Ελπίδα για επιτυχία: Αν αυτό το ζήτημα βρίσκεται στο επίκεντρο, υπάρχει πιθανότητα να μπορεί να είναι διαχειρίσιμο με επιτυχία. Αν όχι, αυτό το σημείο είναι η σωστή αρχή;

Δυνατότητα γενίκευσης: Αν αυτό το πρόβλημα αντιμετωπισθεί σωστά, μπορεί να βελτιώσει και άλλους τομείς της ζωής της οικογένειας;

Έλεγχος: Βρίσκεται αυτό το πρόβλημα υπό τον έλεγχο του εξυπηρετούμενου; Για να αντιμετωπισθεί πιο αποτελεσματικά, η οικογένεια πρέπει να ενεργήσει η ίδια ή να επηρεάσει άλλους για να δράσουν;

Επιθυμία: Αποτελεί αυτό το ζήτημα μια ανησυχία ή ένα πρόβλημα που η οικογένεια επιθυμεί να το συζητήσει και να το αντιμετωπίσει;

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

ΠΡΟΒΛΗΜΑ

1. Ποιοι παράγοντες συνέβαλαν στην ανάγκη της εμπλοκής του κοινωνικού λειτουργού; Γιατί χρειάζεται τώρα βοήθεια η οικογένεια; Αν η οικογένεια δεν συμμετέχει με τη θέλησή της, πώς συνέβη αυτό; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις της αναγκαστικής συμμετοχής; Πώς νιώθει η οικογένεια που έχει υποχρεωθεί να δεχθεί αυτού του είδους τις υπηρεσίες; Ποια είναι τα γεγονότα που οδήγησαν την οικογένεια να φτάσει στην υπηρεσία;
2. Ποια προβλήματα βιώνει σήμερα η οικογένεια, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα; Τι έχει κάνει η οικογένεια για τα προβλήματα αυτά πριν σας συναντήσει;
3. Πόσο σοβαρά είναι τα προβλήματα; Ποιο είναι το επείγον, σε σχέση με τα προβλήματα αυτά, που πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα; Υπάρχουν μέλη της οικογένειας που διατρέχουν κίνδυνο βλάβης σωματικής, σεξουαλικής ή περιβαλλοντικής;
4. Από ποιους αποτελείται η οικογένεια; Πώς εμπλέκονται με τα παρουσιαζόμενα προβλήματα;

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

5. Ποια είναι η δομή της οικογένειας; Περιγράψτε τα όρια, τις κυκλικές συναλλαγές, τους ρόλους, την επικοινωνία, τις σχέσεις, τις συμμαχίες και τα τρίγωνα.

6. Ποια είναι η συμπεριφορά της οικογένειας και τα κίνητρα όσον αφορά στην εμπλοκή του κοινωνικού λειτουργού; Πόσο κινητοποιημένα είναι σε ατομικό επίπεδο τα μέλη της οικογένειας για αλλαγή, συγκριτικά με τα άλλα μέλη της οικογένειας;

7. Πώς τα μέλη της οικογένειας ορίζουν τα προβλήματα (π.χ. αναγνωρίζουν κοινές ευθύνες σε αντίθεση με το να θεωρούν ένα άτομο ως το πρόβλημα); Κάνουν υποθέσεις ή έχουν άποψη σχετικά με το τι δημιουργεί τα προβλήματα; Αν η εμπλοκή ολόκληρης της οικογένειας μοιάζει δικαιολογημένη, πόσο κινητοποιημένα είναι τα μέλη της οικογένειας μεμονωμένα, για να συμμετέχουν στην επίλυση των προβλημάτων; Τι περιμένει η οικογένεια να επιτευχθεί από την παρέμβαση στην οικογένεια;

8. Ποια άλλα κοινωνικά συστήματα εκτός της οικογένειας εμπλέκονται; Για ποια ζητήματα; Το κάθε μέλος της οικογένειας ποια αντιλαμβάνεται ότι είναι τα προβλήματα; Οι άλλες υπηρεσίες ποια θεωρούν ότι είναι τα προβλήματα; Υπάρχουν μέλη της οικογένειας που να διατρέχουν σωματικό ή συναισθηματικό κίνδυνο αν συνεχίσουν να παραμένουν στην οικογένεια κατά τη διάρκεια της κοινωνικής εργασίας;

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ

1. Ποιοι είναι οι τομείς των ικανοτήτων, της δύναμης και της ψυχικής ανθεκτικότητας της οικογένειας, ειδικότερα τα ψυχολογικά και κοινωνικά μέσα υποστήριξης που χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητα και στην αντιμετώπιση των κρίσεων όταν προκύπτουν;
2. Πώς περιγράφουν τα μέλη την οικογένειά τους και τις σχέσεις τους με τα διάφορα υποσυστήματά της; Ποια είναι η φύση των σχέσεων στο πλαίσιο της οικογένειας; Ποια είναι τα τρέχοντα σχήματα συναλλαγής και τα θέματα που απασχολούν την οικογένεια; Ποια είναι τα σχήματα αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών; Ποια από αυτά φαίνεται να συντηρούν το πρόβλημα;
3. Πώς δομείται ιεραρχικά η οικογένεια; Ποιος έχει τη δύναμη και πώς τη χρησιμοποιεί; Ποιος μειονεκτεί εξαιτίας αυτού;
4. Ποια είναι τα δυνατά σημεία και οι πηγές υποστήριξης της οικογενειακής μονάδας και των μελών της που μπορούν να κινητοποιηθούν για να επιλύσουν τα προβλήματα;
5. Πώς επικοινωνεί η οικογένεια; Ποια είναι τα κυκλικά σχήματα αλληλεπίδρασης τα οποία έχουν παγιωθεί; Η επικοινωνία είναι άμεση, ανοιχτή και ειλικρινής;

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ

6. Πώς λειτουργούν τα μέλη της οικογένειας στους επίσημους και ανεπίσημους ρόλους τους;
7. Πώς είναι τα όρια της οικογένειας; Πώς λειτουργούν μεταξύ των ατόμων και των υποσυστημάτων και γύρω από την οικογένεια ως σύνολο;
8. Ποιος συντάσσεται με ποιον στην οικογένεια και γύρω από ποια βασικά θέματα;
9. Ποια είναι τα τρίγωνα στην οικογένεια; Ποια τρίγωνα βλάπτουν τα μέλη της οικογένειας;
10. Πόσο καλά λειτουργεί η γονεϊκή μονάδα; Ποιο είναι το επίπεδο της ικανοποίησης από το γάμο; Οι γονείς υποστηρίζονται μεταξύ τους στην πειθαρχία και στη διαχείριση της συμπεριφοράς των παιδιών τους;
11. Πώς διαχειρίζονται οι γονείς τη συμπεριφορά των παιδιών; Οι γονείς συμπεριφέρονται με συνοχή απέναντι τους;
12. Σε τι βαθμό εμπλέκονται τα μέλη της οικογένειας μεταξύ τους;
13. Ποιου οι ανάγκες καλύπτονται και ποιου παραμελούνται; Τι συμβάλει στη διαφορετική αντιμετώπιση αυτών των αναγκών;
14. Ποιος υποφέρει σε αυτήν την οικογένεια; Ποιος κατηγορείται για τις δυσκολίες;

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ

1. Ποιο είναι το ιστορικό της οικογένειας; Πώς συναντήθηκαν οι γονείς; Τι έφεραν μαζί τους στη σχέση τους; Πώς αποφάσισαν να κάνουν παιδιά;
2. Πού βρίσκεται η οικογένεια στον οικογενειακό κύκλο ζωής; Πόσο επαρκώς ανταπο- κρίνονται στις αναπτυξιακές ανάγκες των μελών της; Ποιο είναι το πιθανό αναπτυξιακό θέμα που αντιμετωπίζει το οικογενειακό σύστημα σε αυτήν τη συγκεκριμένη στιγμή; Πώς αυτά τα αναπτυξιακά θέματα σχετίζονται με το τρέχον πρόβλημα και τη γενικότερη οικογενειακή λειτουργικότητα;
3. Πόσο καλά εκπληρώνουν τα μέλη της οικογένειας τους αναπτυξιακούς τους ρόλους και τα καθήκοντα;
4. Ποιες είναι οι συνήθεις εννοιολογικές επεξηγήσεις, τα σχήματα συναλλαγής ή οι μηχανισμοί για την επίλυση των αναπτυξιακών κρίσεων;
5. Ποια είναι τα κρίσιμα γεγονότα και οι διαταραχές στον οικογενειακό κύκλο ζωής που αντιμετώπισε η οικογένεια; Διαζύγιο; Χωρισμός; Θάνατος; Γέννηση παιδιών; Ασθένειες; Πώς αντιμετώπισε η οικογένεια αυτές τις διαταραχές;

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1. Ποια είναι η φύση των σχέσεων της οικογένειας με το περιβάλλον της; Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες βοηθούν ή εμποδίζουν την οικογενειακή λειτουργικότητα;
2. Ποια είναι η ποιότητα των οικογενειακών αλληλεπιδράσεων με το κοινωνικό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένου του εύρους και της ποιότητας των εξωτερικών σχέσεων και της επίδρασης των εξωτερικών παραγόντων στην οικογένεια;
3. Πώς καλύπτει η οικογένεια τις βασικές της ανάγκες; Τι είναι αυτό που λείπει και ποια είναι τα δυνατά της σημεία;
4. Σε ποιους μπορεί η οικογένεια να βασιστεί σε περιόδους ανάγκης; Ποια είναι η φύση της επαφής με άτομα υποστήριξης εκτός της οικογένειας, με όρους ποσότητας και ποιότητας;
5. Πόσο εξαρτημένη ή αυτάρκης είναι η οικογένεια όσον αφορά στα εξωτερικά διαθέσιμα μέσα υποστήριξης;
6. Πώς σχετίζεται η οικογένεια με βασικά σημαντικά πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων των φίλων, της οικογένειας, του σχολείου, της εργασίας, των θρησκευτικών θεσμών, της φροντίδας της υγείας, κ.λπ.;

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

7. Ποια είναι η θέση και η σχέση της οικογένειας με την εθνοπολιτισμική της ομάδα;
8. Ποιες είναι οι επιδράσεις και οι επιρροές των θρησκευτικών πεποιθήσεων και των αξιών σε αυτήν την οικογένεια;
9. Ποια είναι η πολιτισμική κληρονομιά της οικογένειας, η οποία της δίνει δύναμη και θέτει εμπόδια;
10. Ποια είναι τα επίσημα και τα ανεπίσημα στηρίγματα της οικογένειας;
11. Πώς τοποθετείται αυτή η οικογένεια με όρους κουλτούρας, εθνικότητας και θρησκείας;
12. Ποιο είναι το μέγεθος της καταπίεσης και των διακρίσεων που δέχεται αυτή η οικογένεια; Ποια είναι η επίδραση αυτής της καταπίεσης και των διακρίσεων στη λειτουργικότητα της οικογένειας;
13. Πόσες άλλες υπηρεσίες εμπλέκονται με την οικογένεια; Για ποιους λόγους;

ΤΡΟΠΟΙ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Ο έλεγχος της συμπεριφοράς αφορά στον τρόπο που η οικογένεια διαχειρίζεται τις παρορμήσεις συντηρώντας τα αποδεκτά πρότυπα συμπεριφοράς, και αντιμετωπίζοντας τις απειλητικές καταστάσεις. Υπάρχουν τέσσερις τρόποι ελέγχου της συμπεριφοράς:

Άκαμπτος: Ένα προκαθορισμένο σχήμα οικογενειακής συμπεριφοράς που δεν ανέχεται την ατομική παρέκκλιση (π.χ. τα παιδιά δεν επιτρέπεται ποτέ να κοιμηθούν στο σπίτι κάποιου φίλου).

Ελαστικός: Ένα οικογενειακό σχήμα συμπεριφοράς που είναι καθορισμένο με σαφήνεια και σταθερότητα, αλλά ταυτόχρονα έχει ελαστικότητα επιτρέποντας την ατομική διαφοροποίηση (π.χ. υπάρχουν οικογενειακοί κανόνες που έχουν συμφωνηθεί, αχ?«c μπορούν να αλλάξουν ανάλογα με τις περιστάσεις, π.χ. τα παιδιά συνήθως δεν επιτρέπεται να κοιμηθούν σε φίλους τα σαββατοκύριακα, αλλά ο κανόνας μπορεί να αλλάξει λόγω γενεθλίων).

Μη παρεμβατικός: Ένα σχήμα στο οποίο δεν υπάρχουν αποτελεσματικά ή καθιερωμένα σχήματα ελέγχου της συμπεριφοράς (π.χ. ο κανόνας μπορεί να αφορά στο ότι δε ; επιτρέπεται τα παιδιά να κοιμούνται σε φίλους τις καθημερινές, αλλά ο κανόνας αυτός μπορεί να αλλάζει διαρκώς, όπως όταν το παιδί παρακαλά γι' αυτό).

Χαοτικός: Ένα σχήμα πλήρους ασυνέπειας ως προς τον έλεγχο της συμπεριφοράς: στην οικογένεια (π.χ. δεν υπάρχει κανόνας για τις διανυκτερεύσεις των παιδιών στκ καθημερινές, τη μία φορά επιτρέπεται το παιδί να κοιμηθεί σε φίλο, αλλά σε άλλη παρόμοια κατάσταση, δεν επιτρέπεται, μη γνωρίζοντας έτσι το παιδί, ποιοι είναι οι σχετικοί κανόνες).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι υποχρεωμένοι να αξιολογήσουν τις γονεϊκές δεξιότητες, ειδικά αν διατρέχει κίνδυνο η ασφάλεια ενός παιδιού. Τα ακόλουθα κριτήρια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της γονεϊκότητας (Steinhauer 1991):

Επίπεδο συναισθηματικού δεσμού: Η υγιής προσκόλληση αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία εμπιστοσύνης, αυτοεκτίμησης και της ικανότητας να αναπτυχθούν μελλοντικές στενές σχέσεις. Ο πρωτογενής συναισθηματικός δεσμός του παιδιού θα πρέπει να είναι με τους γονείς του. Οι γονείς πρέπει να είναι ευαίσθητοι ως προς τις ανάγκες του και ανάλογα να ανταποκρίνονται. Οι γονείς με προσωπικά προβλήματα, όπως ανωριμότητα ή απορροφημένοι στον εαυτό τους, συνήθως δεν είναι ικανοί να κατανοήσουν επακριβώς τις ανάγκες του παιδιού τους. Επιπλέον, οι σχέσεις μεταξύ παιδιού και γονιών δεν θα πρέπει να είναι ούτε σχέσεις αποδέσμευσης, ούτε σχέσεις εμπλοκής.

Μετάδοση ενός ηθικού κώδικα: Οι γονείς είναι υπεύθυνοι για τη διδασκαλία των παιδιών τους ώστε να αναγνωρίζουν τη διαφορά του σωστού και του λάθους. Μέσω της γονεϊκής διδασκαλίας και των προτύπων, τα παιδιά μαθαίνουν να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και να ελέγχουν τις παρορμήσεις τους. Η ηθική θα πρέπει να συμβαδίζει με εκείνη της ευρύτερης κουλτούρας σε σχέση με τα διάφορα πολιτισμικά σχήματα.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Απουσία απόρριψης, εμφανούς ή καλυμμένης: Η παραμέληση και η κακοποίηση αποτελούν παραδείγματα εμφανούς απόρριψης, ενώ η καλυμμένη είναι πιο δύσκολο να γνωριστεί. Μπορεί να ενέχει ήπια ή κατάφωρη συναισθηματική κακοποίηση.

Συνέχεια της φροντίδας: Μία συνεχής σε διάρκεια σχέση μεταξύ των γονιών και των παιδιών είναι σημαντική και η φροντίδα θα πρέπει να αντιστοιχεί με τις αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού.

Ορισμένες φορές, το δικαστήριο ή ένας νομικός σύμβουλος θα ζητήσει από τον κοινωνικό λειτουργό να αξιολογήσει την ικανότητα των γονιών να φροντίσουν τα παιδιά τους. Άλλες φορές, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να αποφασίσει αν τα παιδιά μπορούν να παραμείνουν με ασφάλεια στην οικογένειά τους ή θα πρέπει να τοποθετηθούν σε μια ανάδοχη οικογένεια, τουλάχιστον προσωρινά. Οι αποφάσεις αυτές μπορεί να είναι πολύ δύσκολες. Στην αξιολόγηση της γονεϊκής ικανότητας, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να εξετάσει την ανάπτυξη του παιδιού, αλλά και το ιστορικό της σχέσης γονιού-παιδιού. Ορισμένες φορές, ο κοινωνικός λειτουργός θα χρειαστεί να συμβουλευτεί κάποιον ειδικό που θα αξιολογήσει την ανάπτυξη του παιδιού ή θα διαγνώσει τυχόν ψυχιατρικά προβλήματα στον γονιό ή στο παιδί. Σε κάθε περίπτωση, το πλαίσιο και το σημείο έναρξης της αξιολόγησης, θα καθορίσει την ποιότητα της σχέσης μεταξύ γονιού και παιδιού διαχρονικά.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Στην αξιολόγηση θα πρέπει να περιλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων των γνωστικών, συναισθηματικών, φυσικών και κοινωνικών του ικανοτήτων. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να έχουν γνώσεις της φυσιολογικής ανάπτυξης του παιδιού ώστε να υποστηρίζουν τις παρατηρήσεις τους. Σύμφωνα με τον Steinhauer (1991), η αξιολόγηση του παιδιού θα πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τα ακόλουθα ζητήματα:

- Συμπεριφορά στους τομείς της γνωστικής, συμπεριφορικής, συναισθηματικής ή ακαδημαϊκής λειτουργικότητας
- Γονεϊκές στάσεις προς το παιδί
- Ζητήματα συναισθηματικού δεσμού ως προς τις σχέσεις γονιού-παιδιού, συμπεριλαμβανομένου του ιστορικού αποχωρισμών και γονεϊκής κακοποίησης
- Ιστορικό ψυχιατρικών ή κοινωνικών προβλημάτων από πλευράς γονιών, συμπεριλαμβανομένων στοιχείων κατάχρησης ουσιών ή αντικοινωνικής/εγκληματικής συμπεριφοράς.
- Ιστορικό ανάμειξης με συστήματα κοινωνικών υπηρεσιών και φορέων κοινωνικής πρόνοιας

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

- Αξιολόγηση του κινδύνου ασφάλειας του παιδιού, όσον αφορά στους τομείς της κακοποίησης (συναισθηματικής, σωματικής ή σεξουαλικής) και της παραμέλησης
- Επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών στόχων
- Ιατρικό ιστορικό
- Στάση των γονιών προς το παιδί και ενδείξεις τρέχουσας ή προγενέστερης γονικής απόρριψης ή επιθετικότητας
- Συνεργασία με εξωτερικές πηγές υποστήριξης αναφορικά με τους προαναφερόμενους τομείς
- Ιστορικό σε σχέση με το σχολείο και τις φιλίες
- Ανάπτυξη του παιδιού βασισμένη σε μία ή περισσότερες θεωρίες παιδικής ανάπτυξης: ψυχοκοινωνική, γνωστική, ψυχοσεξουαλική, κ.λπ.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΓΟΝΙΟΥ-ΠΑΙΔΙΟΥ

Κεντρική σημασία για τον κοινωνικό λειτουργό που εργάζεται με οικογένειες έχει η αλληλεπίδραση μεταξύ γονιού και παιδιού. Θα πρέπει να γίνονται παρατηρήσεις στη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, εξετάζοντας τον τρόπο που ο γονιός και το παιδί σχετίζονται μεταξύ τους, σημειώνοντας πληροφορίες σύμφωνες με την ηλικία και τη φυσιολογική ανάπτυξη του παιδιού. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το μέγεθος και η ποιότητα της φυσικής και συναισθηματικής επαφής που έχουν οι γονείς και τα παιδιά μεταξύ τους.

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να παρατηρήσει τον τρόπο που χρησιμοποιεί ο γονιός για να επιβάλει την πειθαρχία και την ικανότητά του να θέτει όρια. Οι δεξιότητες για το παιχνίδι μπορεί να είναι επίσης χρήσιμες, καθώς πολλές φορές τα παιδιά εκφράζονται έμμεσα με το παιχνίδι και όχι άμεσα με τρόπο λεκτικό. Εκτός από τα ζητήματα των σχέσεων, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να αξιολογήσουν το πόσο καλά καλύπτονται οι φυσικές, κοινωνικές και διανοητικές ανάγκες του παιδιού (δηλαδή, αν το παιδί καλύπτει τις ανάγκες του για διατροφή, ένδυση, στέγαση και επίβλεψη και αν το παιδί έχει επαρκή κοινωνικά και πνευματικά ερεθίσματα). Επιπλέον ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παραπέμψει τους εξυπηρετούμενους σε άλλους επαγγελματίες για ειδική αξιολόγηση ή ψυχολογικά τεστ του παιδιού ή των γονιών.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΓΟΝΕΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Ο Steinhauer (1991) αναφέρει ότι υπάρχουν τρία επίπεδα γονεϊκής ικανότητας. Στο υψηλότερο επίπεδο βρίσκονται οι οικογένειες που λειτουργούν καλά, στις οποίες η ανάπτυξη του παιδιού προχωρά κανονικά και η όποια βοήθεια έρχεται κατόπιν αιτήματος των γονιών. Στη μεσαία ομάδα, η ανάπτυξη του παιδιού έχει προβλήματα εξαιτίας μιας προσωρινής κρίσης και όχι κάποιου μακράς διάρκειας χρόνιου προβλήματος. Μια κρίση που σχετίζεται με τα παιδιά, μπορεί να έχει αποσταθεροποιήσει την οικογένεια σε τέτοιο βαθμό που προσωρινά να μη διαθέτει τα απαραίτητα μέσα για να αντιμετωπίσει την κατάσταση.

Οι γονείς αυτής της κατηγορίας φαίνεται να μην έχουν χρόνιες συναισθηματικές ή κοινωνικές δυσκολίες και είναι συνεργάσιμοι με την υποστήριξη που τους προσφέρεται. Αυτοί οι γονείς αποδέχονται την ευθύνη του ρόλου τους στην ανάπτυξη του προβλήματος και δείχνουν θέληση να το αντιμετωπίσουν. Στην τρίτη ομάδα, ενδέχεται να υπάρχει σημαντική διαταραχή στην ανάπτυξη και στη λειτουργικότητα του παιδιού. Τα προβλήματα της οικογένειας φαίνεται να είναι χρόνια και η έλλειψη των γονεϊκών ικανοτήτων είναι διαχρονική. Τα παιδιά εκδηλώνουν σημαντική διαταραχή σε έναν ή περισσότερους τομείς της ζωής τους, ενώ οι γονείς εμφανίζουν σημαντικά κοινωνικά ή συναισθηματικά προβλήματα και διαθέτουν ιστορικό ανεπιτυχούς εμπλοκής με τις κοινωνικές υπηρεσίες. Οι γονείς αυτής της κατηγορίας φαίνεται να μην είναι συνεργάσιμοι και να μην αποδέχονται την προσωπική ευθύνη για τον ρόλο τους στα προβλήματα.

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να είναι ευαίσθητος στους εθνικούς και στους πολιτισμικούς παράγοντες όταν πραγματοποιεί την ψυχοκοινωνική αξιολόγηση ενός παιδιού από μια εθνικά διαφορετική οικογένεια. Θα πρέπει να γνωρίζει την εθνική ομάδα, συμπεριλαμβανομένης της εξοικείωσης με τις πεποιθήσεις της, τα έθιμα και τις αξίες της. Είναι άκρως απαραίτητο να τονίσουμε ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να αναγνωρίζει ότι εντός κάθε εθνικής ομάδας, υπάρχει ένα μεγάλο εύρος πολυμορφίας. Συνεπώς, είναι σημαντικό ο κοινωνικός λειτουργός να μάθει όσο το δυνατόν περισσότερα για τις πεποιθήσεις, τα έθιμα και τα σχήματα αλληλεπίδρασης κάθε οικογένειας. Οι τομείς που θα πρέπει να καλυφθούν στην ψυχοκοινωνική αξιολόγηση είναι οι εξής:

1 Σωματική αξιολόγηση: Τα παιδιά από οικογένειες χαμηλών εισοδημάτων, με εθνική διαφορετικότητα μπορεί να εμφανίζουν προβλήματα οργανικού χαρακτήρα - λόγω υποσιτισμού και έλλειψης κατάλληλης ιατρικής φροντίδας, όπως εξετάσεις ρουτίνας και εμβολιασμοί - ως άμεσο αποτέλεσμα της ανέχειας. Ενδεχομένως να χρειάζονται και εξετάσεις ιατρικές (οδοντιατρικές ή οφθαλμολογικές).

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

2. Συναισθηματική αξιολόγηση: Τα συναισθήματα αυτοεκτίμησης, ικανότητας και άλλες πλευρές που επηρεάζουν τα συναισθήματα των παιδιών μπορεί να είναι προϊόν του εθνικού υπόβαθρου των παιδιών. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να επικυρώσει τις υποθέσεις του όσον αφορά στην επιβεβαίωση των πολιτισμικών κανόνων.

3. Συμπεριφορική αξιολόγηση: Συμπεριφορικοί παράγοντες, όπως η επιθετικότητα και η επιτυχία μπορεί να καθορίζονται πολιτισμικά και να διαφέρουν από την κυρίαρχη κουλτούρα. Για παράδειγμα, η επιτυχία στον αθλητισμό ή στη μουσική μπορεί να εκτιμάται περισσότερο από τις ακαδημαϊκές επιτυχίες. Διάφορες γονεϊκές τεχνικές η ενοχή, η ντροπή, η συμπεριφορά κ.λπ. - μπορούν να χρησιμοποιηθούν από την οικογένεια για να διαχειριστεί την επιθετικότητα.

4. Μηχανισμοί άμυνας και αντιμετώπισης: Το παιδί μπορεί να μάθει είτε να εξωτερικεύει είτε να εσωτερικεύει συμπεριφορές, ως μηχανισμούς άμυνας και αντιμετώπισης, για να μπορέσει να καταπολεμήσει το άγχος ή τους φόβους. Είναι πιθανό να εμφανιστούν συμπεριφορές εκδραμάτισης, όπως το παιδί να αντιμιλάει ή να τσακώνεται ή, αντίθετα, συμπεριφορές εσωτερίκευσης.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η άποψη της οικογένειας για τις κατάλληλες συμπεριφορές του παιδιού αποτελεί ένα σημαντικό σημείο αξιολόγησης. Στους τομείς που πρέπει να διερευνηθούν συμπεριλαμβάνονται οι εξής:

Σχέση γονιού-παιδιού: Οι οικογένειες που παρουσιάζουν εθνική διαφορετικότητα συχνά διαφέρουν από την κυρίαρχη κουλτούρα αναφορικά με τη φύση της σχέσης μεταξύ των γονιών και των παιδιών. Το εύρος της πολυμορφίας μπορεί να αφορά στις ιεραρχικές και πατριαρχικές σχέσεις - που συναντώνται στις αμερικανικές οικογένειες ασιατικής καταγωγής - ή στις ισότιμες σχέσεις γονιού-παιδιού, που παρατηρούνται σε ορισμένες φυλές αυτόχθονων Αμερικανών.

Σειρά γέννησης: Οι οικογένειες που χαρακτηρίζονται από ιεραρχικές δομές μπορεί να έχουν αυστηρές προδιαγραφές για τους ρόλους των παιδιών. Για παράδειγμα, η νεότερη κόρη σε μια ασιατική οικογένεια πρέπει να αναλάβει τη φροντίδα των ηλικιωμένων γονιών.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

- **Ηλικία:** Οι σχέσεις των αδελφών μπορεί να προκαθορίζονται από την ηλικία. Για παράδειγμα, τα μεγαλύτερα παιδιά στις οικογένειες των αυτόχθονων Αμερικανών μπορεί να διδάσκουν και να αποτελούν το πρότυπο για τα νεότερα αδέρφια και ξαδέλφια.
- **Φύλο:** Οι άνδρες και οι γυναίκες σε μια οικογένεια ενδεχομένως να αναμένεται ότι θα έχουν διαφορετικούς ρόλους και ίσως υψηλότερο ή χαμηλότερο οικογενειακό γόητρο.
- **Προσδοκίες της οικογένειας:** Μπορεί τα μέλη της οικογένειας να επιφορτίζονται και με άλλες προσδοκίες, όπως το ποιον θα πρέπει να παντρευτούν τα παιδιά ή ποιος θα φροντίσει τα παιδιά ή τους ηλικιωμένους συγγενείς.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Το σχολείο είναι ένα περιβάλλον στο οποίο τα παιδιά περνάνε τον περισσότερο χρόνο τους εκτός οικογένειας. Οι παράγοντες που σχετίζονται με τις επιδόσεις στο σχολείο παρέχουν σημαντικές ενδείξεις για την ευεξία, αλλά αυτές οι αξιολογήσεις επισημαίνεται ότι πρέπει να δίνουν προσοχή στην εθνικότητα και στην κουλτούρα. Τέσσερις σημαντικοί δείκτες της προσαρμογής και της επιτυχίας στο σχολείο είναι η ψυχολογική προσαρμογή, η συμπεριφορική προσαρμογή, η ακαδημαϊκή επιτυχία και οι σχέσεις με συνομηλίκους.

Ψυχολογική προσαρμογή: Οι γονείς και τα παιδιά από εθνικές μειονότητες μπορεί να φοβούνται το σχολείο ή να το βλέπουν αρνητικά, αν οι αξίες της κυρίαρχης κουλτούρας διαφέρουν σημαντικά από εκείνες της οικογένειας. Αντίθετα, ορισμένες ομάδες τονίζουν τη σημασία της εκπαίδευσης ως μέσο για την επιτυχία.

Προσαρμογή συμπεριφοράς: Οι οικογένειες από εθνικές μειονότητες μπορεί να διδάσκουν στα παιδιά τους συμπεριφορές εξωτερίκευσης ή εσωτερίκευσης για να αντιμετωπίσουν ή να λύσουν προβλήματα. Η χρήση αυτών των συμπεριφορών μπορεί να προκαλέσει δυσκολίες στα παιδιά μέσα στο περιβάλλον του σχολείου. Είναι, επίσης, σημαντικό για τον κοινωνικό λειτουργό να αναγνωρίζει ότι τα προβλήματα συμπεριφοράς μπορεί να αντικατοπτρίζουν υποκείμενα προβλήματα υγείας, όπως διαταραχή ελλειμματικής προσοχής, εμβρυϊκό αλκοολικό σύνδρομο, προβλήματα όρασης, πείνα ή έλλειψη ύπνου.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

- **Ακαδημαϊκή επιτυχία:** Αν οι βαθμοί ενός παιδιού από μια εθνική μειονοτική οικογένεια είναι κάτω του μέσου όρου, το παιδί μπορεί να έχει προβλήματα με τα βιβλία και τεστ λόγω των πολιτισμικών διαφορών. Οι γονείς που δεν γνωρίζουν το σύστημα σχολείου μπορεί να μην παρέχουν επαρκή στήριξη ή πρότυπα που θα το βοηθήσει να αποκτήσει επαρκείς εκπαιδευτικές δεξιότητες.
- **Σχέσεις με τους συνομηλίκους:** Τα παιδιά μπορεί να φοβούνται ότι μοιάζουν διαφορετικά από τους συνομηλίκους τους και έτσι να αποκλείουν τον εαυτό τους από τις δραστηριότητες των συνομηλίκων. Ενδεχομένως να μην είναι διαθέσιμη η στήριξη από παιδιά της δικής τους πολιτισμικής ή εθνικής ομάδας.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΣΥΝΟΜΙΛΗΚΟΥΣ

Η αξιολόγηση των αλληλεπιδράσεων των παιδιών από εθνικές μειονότητες με τους συνομηλικούς τους, δίνει στον κοινωνικό λειτουργό σημαντικές ενδείξεις για το επίπεδο πολιτισμικής ενσωμάτωσης στην κουλτούρα της πλειονότητας.

- ▶ **1. Αλληλεπιδράσεις με τους συνομηλικούς:** Οι σχέσεις των παιδιών με τους συνομηλικούς μπορεί να αποτελεί δείκτη για την ευεξία τους. Είναι πολύ σημαντικό για την αυτοεκτίμηση και την αίσθηση του ανήκειν, το παιδί να ταιριάζει με τους άλλους και να έχει την ομάδα υποστήριξης που να αποτελείται από συνομηλικούς. Στους δείκτες περιλαμβάνονται οι αναφορές του παιδιού για τους φίλους του, καθώς και η συμμετοχή του σε ομαδικές δραστηριότητες.
- ▶ **Βαθμός συμμετοχής:** Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να αξιολογήσει το επίπεδο της συμμετοχής ρωτώντας για τα χόμπι και τις άλλες δραστηριότητες του παιδιού. Παραδείγματα είναι τα αθλήματα ή άλλες ομαδικές δραστηριότητες, οι πρόσκοποι και οι διάφοροι σύλλογοι. Επίσης, αν το παιδί έχει κάποιον στενό φίλο από τους συμμαθητές του.
- ▶ **Σχέσεις με το αντίθετο φύλο:** Για τους εφήβους που αρχίζουν να σκέφτονται τις σχέσεις με το αντίθετο φύλο, στα θέματα της αξιολόγησης περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, και η διαθεσιμότητα συντρόφων. Για παράδειγμα, ένας νέος από μια εθνική μειονότητα νιώθει αποδεκτός στους χορούς του σχολείου και στο να φλερτάρει;

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Οι δείκτες της συμμετοχής στην κοινότητα είναι σημαντικοί για την αξιολόγηση της προσαρμογής των παιδιών από εθνικές μειονότητες στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να αξιολογήσει τη συμμετοχή σε ομάδες και στην εργασία, καθώς και τις αντιδράσεις των μελών της οικογένειας στις κοινωνικές δραστηριότητες του παιδιού.

- 1. Συμμετοχή σε ομάδες:** Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να χρειάζεται να αξιολογήσει τις επίσημες ομάδες στις οποίες συμμετέχει το παιδί, όπως η εκκλησία, τα κέντρα αναψυχής και οι σύλλογοι. Επίσης, το επίπεδο συμμετοχής είναι σημαντικός δείκτης για την επιτυχή προετοιμασία του παιδιού. Για παράδειγμα, πόσο συχνά το παιδί πηγαίνει στην εκκλησία, έχει φίλους εκεί και σε ποιες οργανωμένες δραστηριότητες συμμετέχει;
- 2. Συμμετοχή σε εργασία:** Οι έφηβοι είναι πιθανό να έχουν κάποια δουλειά στην κοινότητα όπου μπορούν να αξιολογηθούν αναφορικά με την καταλληλότητά τους. Συνακόλουθα, οι έφηβοι μπορεί να επιθυμούν να εργαστούν, αλλά να χρειάζονται βοήθεια στο να βρουν την κατάλληλη θέση.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

► **Αντιδράσεις των μελών της οικογένειας στη συμμετοχή του παιδιού στην κοινότητα:**

Το επίπεδο πολιτισμικής ενσωμάτωσης των μελών της οικογένειας μπορεί να επηρέασαν τις αντιδράσεις τους σε σχέση με τις δραστηριότητες του παιδιού σε ομάδες ή στην εργασία του. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να χρειάζεται να βοηθήσει τις οικογένειες να κατανοήσουν τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών τους εκτός της οικογένειας ή να πρέπει να τις βοηθήσει να επιτρέψουν στα παιδιά να αποκτήσουν ελεύθερα σχέσεις στην κοινότητα.

► **Ειδικά ενδιαφέροντα ή ικανότητες του παιδιού:** Η αναγνώριση των ειδικών ενδιαφερόντων του παιδιού και κυρίως των ιδιαίτερων δυνατοτήτων του είναι σημαντική για την ανάπτυξη ενός επιτυχημένου σχεδίου παρέμβασης. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βασιστεί στις δυνάμεις του παιδιού ώστε να βοηθήσει στην προαγωγή της προσαρμογής του σε μια διαφορετική κουλτούρα από εκείνη της οικογένειας καταγωγής. Για παράδειγμα, ορισμένα παιδιά μπορεί να διακρίνονται στον αθλητισμό ή στη μουσική και όχι ακαδημαϊκά. Η επιτυχής επίδοση σε αυτούς τους τομείς μπορεί να προκαλεί ελλειπίες επιδόσεις στο σχολείο και αύξηση της αυτοεκτίμησης του παιδιού.